

Časopis VEDEM

Terezín 1944

Ze života neživého předmětu

Jak jest většině z nás známo, nemůže se nikdy a za žádných okolností předmět neživý těšiti životu. Pouze ta věc, která žije ve stálém styku s lidmi, proměňuje se a je již vlastně skoro součástí jejich vlastního života, pouze ta věc se dá nazvat žijící. A jednou z takových věcí je nadávka.

„Ty vole blbej, ty kanále...“ Ještě si jasně pamatuji, jak při příjezdu DQ transportu na mne zapůsobila tato první Volkova série. Bylo mi, jako by na mne na chvíli dýchala Praha se svými osvětlenými třídami, zamlklým nábřežím a lesknoucí se Vltavou. A tehdy jsem právě přišel také na to, že na té nadávce něco je. A že stejně jako v krojích, zvycích a umění se i v nich zračí prostředí jejich vzniku.

Jsou nadávky uhlazené a sprosté, jsou civilizované, a řekl bych skoro prehistorické. Pro civilizované nemusíme chodit daleko; vždyť je slyšíme na každém kroku: Idiote, kreténe, primitive!; jak je vidět, čerpá nadávka z moderních vědeckých poznatků. Zato jsem slyšel jednou černocho, jenž si ulevil takovým způsobem: vypouil oči, rozšířil nozdry a z úst se mu vydralo zachrčení: Bovo, vire kapsku (Vůl tě sežer!).

Neučinil jsem namátkou, že jsem vybral tyto dva příklady. Podívejme se na terezínské nadávky (není v tom nic vymyšleného, slyšel jsem je na vlastní uši): Primitive po...anej! Kreténe zvadlej! Svině materialistická, egoistická! Zde vidíme dva znaky: jeden, znak civilizace, a druhý, ne nepodobný onomu černošskému. A výklad je nasnadě. Terezín je město, kde povrchní civilizace je stále více zatlačována pudem sebezáchovy, egoismem, pěstním právem a mnoha jinými motivy, které okolnímu světu se již alespoň z větší části podařilo odstranit.

Poznat svět z jeho nadávek, slyšet nadávat kuli v Šanghaji, Singapúru, rybáře na Novém Foundlandě, zemany na Ceyloně, gejši v Japonsku, lovce perlorodek v Bengálském zálivu, to by bylo mým ideálem.

A tak jednou, poznav svět a jeho obyvatelstvo z jejich nadávek, bych se vracel domů parníkem Pacific a hukot lodního šroubu by mne ukolébál ku spánku. A tak, spokojen sám sebou, bych usnul a v hlavě by mi jistě v podvědomí tepal šroub Homérova hexametru:

A spal jest celou noc,
snu sladkým svírán poutem.

-nz (Petr Ginz)

Časopis VEDEM

Terezín 1944

Bláznivý August

Ve vzduchu bylo vlhko a chladno. Visely v něm cáry ocelově šedé mlhy, které se skoro dotýkaly povrchu vln. Nepříjemné povětrí. Vlnící se zelená masa v dálce asi 100 yardů se ztrácela, až splynula s mlhou.

V kajutě Bonifacie seděl August. Říkalo se mu bláznivý August, ale mladý plavčík Petr věřil Augustovi. „On není blázen,“ říkával, „on je jiný, nějaký takový divný. On zná asi nějaké veliké tajemství, které vy nechápete a ani nemůžete chápat.“ „Vždyť jsi již pomalu také jako on, zblázníš se dočista, když s ním budeš pořád mluvit,“ říkali mu ostatní plavčíci. „Jsou nevědomí,“ říkával vždy August a jeho oči připadaly v tu chvíli Petrovi, jako by se naň dívaly s vysoké hory, zastřené mraky. Ne, August nebyl blázen, jistě ne, vždyť dovedl mluvit tak přesvědčivě. A Petr jej měl rád, toho blázna s hlubokýma očima, a věřil mu. A ten August mluvil divně. „Tak nemluví nikdo na světě,“ myslil si Petr, „jaktěživ jsem neslyšel, že by kapitán, kormidelník, plavčíci nebo v přístavu mluvili tak podivně.“ To byl totiž celý jeho svět.

Byla noc. Vše spalo, jen na palubě byly slyšet kroky psí hlídky. Petr usínal. Jeho svaly mu připadaly měkké a uvolněné. Jeho svaly, celé tělo mu připadalo volné, a s uvolněným tělem se uvolňoval i duch a jeho mysl zastřely modravé mlhy spánku. Ztrácel vědomí.

Najednou jako elektrická jiskra ucítil něčí lehký dotyk. Petr se namáhavě zvedl na svém námořnickém lůžku, rozhlédl se a spatřil nad sebou skloněnou postavu blázna Augusta. „Pojď se mnou!“ Petr se zdvihl z lůžka a protáhl se. „Pojď rychle,“ nabádal ho hlas Augustův. Petr bez odmluvy vstal, přestože pod dekou bylo teplo a venku zima. Šel bez hlesu za ním. Vešli do podlodí. August zapálil svíčku. Její slabé světlo stěží zahánělo tmu, která číhala za každým výstupkem, v každé škvíře. Došli do malé místnosti v podlodí. Bláznivý August vešel a Petr za ním. Klíč zaharašil v zámku a nato zmizel v Augustově kapse. Postavil svíčku doprostřed, sedl si na bednu a vzal hlavu do dlaní. Petr se posadil na bobek, neboť mu bylo zima. August zvedl hlavu. Ve světle svíčky zazářil jeho výrazný obličej, v němž jako malé ohníčky svítily odlesky v jeho očích. Chvíle uplynula. Malé muška poletovaly okolo plamene. August se ozval. Jeho hlas působil rušivě v mrtvém tichu. „Život? Co je život? Jako to světlo svíčky, o něž si pošetili komáři pálí křídla!“ Zase bylo ticho, rušené jen občasným zapraskáním knotu. „Chudáci komáři.“ – „Proč lítají tolik kolem toho světla?“ – Pomlka.

Pomalou pravil k sobě, jako by přemítal: „Zvyk – hnutí k individuální existenci a nejistota...“ Zabořil zase hlavu do dlaní a procedil zuby: „Lítají fascinováni kolem toho plamene, až je spálí, a oni spadnou zničení. Hlupáci!“ – „Hlupáci? Zvyk a nejistota je příliš silná, nemohou ji přemoci. Ubohý hmyz!...“ Seděli oba tiše. Petr se vlastně divil, jak to, že je zde, místo co by měl spát pokojně na svém lůžku. „Zamysli se nad životem, chlapče,“ řekl mu August, „hle, je jako ten plamen. Vidíš to, chápeš to? Ze zvyku kolem něj lítáme a musíme umřít. Chceme být svými „Já“ a za tuto cenu obětuje vše!“

Natáhl ruku a zhasl svíčku. Rozhostila se tma po místnosti. Bylo slyšet, jak komáři odletěli, zbaveni fascinujícího plamene svíčky. Chvilí ještě bzučeli, pak však zvučení jejich křídel ustalo. Vyletěli asi nějakou škvírou do volného prostoru.

„Viděl jsi, *viděl jsi*,“ ozval se ze tmy hlas Augustův, „vnímal jsi dobře, chlapče?“ opakoval August a odsunul víko z bedny prachu.

„Ještě jednou, Flamarione,“ bylo slyšet jakoby z nesmírné dálky hrát kapitána karty.

„Oproštění...“ šeptal August. Napřímil ruku a vrhl svítící plamen sirky do bedny prachu.

A místnost se rozsvítila nesmírným jasem a v ohni výbuchu uzřel Petr zásvit Velkého splynutí.

-nz (Petr Ginz)